

Γέλια (Κείμενο με βιωματικό χαρακτήρα)

Παράδειγμα ερμηνευτικού σχολίου

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο Αντώνης Σουρούνης (1942-2016) είναι βραβευμένος πεζογράφος. Στο διήγημα «Γέλια» που ακολουθεί, η αυτοαναφορικότητα και τα βιώματα* του συγγραφέα ως μετανάστη λειτουργούν ως πυρήνες της μυθοπλαστικής σύνθεσης. Η ματιά του συγγραφέα τοποθετείται στον ελλαδικό χώρο και η συχνά ειρωνική κοινωνική παρατήρηση συνδυάζεται με γνήσιο ενδιαφέρον για την κατανόηση του ανθρώπου.

*Βίωμα: Προσωπική εμπειρία με έντονη συναισθηματική φόρτιση

Πώς διαβάζω ένα πεζό κείμενο

Υπογραμμίζω: πρόσωπα, τόπο, χρόνο, ρήματα που δηλώνουν ενέργειες, σκέψεις, συναισθήματα κ.λπ.

Σκοπός: Να κατανοήσω το περιεχόμενο (τι λέγεται από την αρχή μέχρι το τέλος)
Όστε να αντιληφθώ το θέμα/ανθρώπινη κατάσταση, στην οποία αναφέρεται ο/η συγγραφέας

ΚΕΙΜΕΝΟ	Είδος πληροφοριών
<p>Προσπαθώ συχνά να δώσω στην Ιστορία ανθρώπινο πρόσωπο και κάθε φορά που το κατορθώνω, βλέπω μπροστά μου μια γυναίκα χωρίς ηλικία, με ανάκατα μαλλιά, να ξεκαρδίζεται στα γέλια. Δεν ξέρω αν είναι απ' αυτά που έχει ζήσει ή απ' αυτά που σήμερα ζει. Μάλλον θα 'ναι κι από τα δύο μαζί. <u>Η σύγκρουση που λένε στα σενάρια, η ανατροπή. Σίγουρα θα γελάει με τον εαυτό της, δηλαδή μ' εμάς. Γελάω κι εγώ μαζί της, δηλαδή με τον εαυτό μου, και δε θα παραξενευτώ αν δω να γελάει και το παρδαλό κατσίκι.</u></p> <p>Διαβάζω ένα ρεπορτάζ στην εφημερίδα για τους Αλβανούς και νομίζω πως διαβάζω το βιογραφικό μου. Κυριακάτικα, λέει, κάθονται στο καφενείο της Ομόνοιας, όπου μαζεύονται και τα λένε. Ό,τι έκανα κι εγώ πριν από τριάντα οχτώ χρόνια στην Κολονία. Προτού δημιουργήσουμε ένα καφενείο για να τα λέμε, μαζευόμασταν και τα λέγαμε στο σταθμό των τρένων. Ή δεν τα λέγαμε, κοιταζόμασταν μόνο από μακριά και συνεννοούμασταν. Το πρόσχημά μας ήταν πως θέλαμε ν' αγοράσουμε ελληνική εφημερίδα από το μοναδικό κιόσκι που τις πουλούσε και οι πιο συνεσταλμένοι την κρατούσαν ορθάνοιχτη στα χέρια σαν ελληνική σημαία. «Έλληνας είσαι, φίλε;». Μπορεί να είχαμε την τύχη να καταφθάσει και κανένα τρένο από την πατρίδα φορτωμένο με καινούργιους. Μπορεί να είχαμε ακόμα μεγαλύτερη τύχη, να 'φτανε κανένας συντοπίτης και να μαθαίναμε νέα για γνωστούς μας.</p>	

Όπως φαινόμεσταν εμείς τότε, φαίνονται οι Αλβανοί σήμερα. Αυτοί δεν έρχονται με τρένο, για να μαζεύονται στο σταθμό, έρχονται με τα πόδια και η Ομόνοια είναι το πηγάδι για να ξεδιψάσουν, να πέσουν μέσα και να πνιγούνε ή να τους πετάξουμε εμείς. Μας κυνηγούν, λένε. Ό,τι έκαναν και σ' εμένα. Μαχαίρωνε κάποιος Ιταλός ένα συμπατριώτη του στο Μόναχο και την πλήρωνα εγώ στην Κολονία. Έκλεβε ένας Έλληνας πορτοφόλι στην άλλη άκρη της Γερμανίας και ψάχνανε τις τσέπες τις δικές μου. Μας εκμεταλλεύονται, ισχυρίζονται. Και σ' εμένα το ίδιο κάνανε. Ο χειρότερος και στυγνότερος εργοδότης που είχα στη ζωή μου ήταν Έλληνας στη Φρανκφούρτη και μάλιστα σπουδαγμένος. Ήμουν χωρίς άδεια εργασίας, χωρίς άδεια παραμονής κι έκρινε σωστό να είμαι και χωρίς μισθό. Μου έδινε δέκα μάρκα κάθε Σάββατο – δούλευα και τα Σάββατα– όσα χρειαζόμουν για να πηγαиноέρχομαι και να του δουλεύω.

Πολλές φορές, πηγαίνοντας με φίλους μου να πιούμε μια μπίρα σε γερμανικά μαγαζιά, σηκώνονταν μερικοί άντρες και μας κλείνανε την είσοδο. Την είχαν την ατυχία αυτή όσοι ξένοι διέθεταν έντονα μεσογειακά χαρακτηριστικά. Ευτυχώς εγώ δεν τα διέθετα και δε μου κλείναν την πόρτα. Είχαν όμως και την τύχη, εξαιτίας αυτών των ίδιων χαρακτηριστικών, να τους ανοίγουν την πόρτα τους οι γυναίκες. Δυστυχώς εγώ δεν τα διέθετα και δε μου την άνοιγαν.

Οι γονείς μου παίρνουν σύνταξη από τη Γερμανία και κάθε πρωί βγαίνουν στο μπαλκόνι και λένε «ευχαριστώ» –ιδέα δεν έχω σε ποιον. Είκοσι τόσα χρόνια δούλευαν στο εργοστάσιο δίπλα δίπλα με Τούρκους. Το 1922 ο πατέρας μου ήρθε στη Θεσσαλονίκη από τη Σμύρνη, όπου οι Τούρκοι σφάξανε το δικό του πατέρα. Πρόσφυγες, με όλα τα δεινά της προσφυγιάς. Ακόμα και το όνομα άκουσα πως τους άλλαξαν. Ένας που ξέρει απ' αυτά μου είπε πως Σουργούνης στα τούρκικα σημαίνει πρόσφυγας, άστεγος, αλήτης, και το ελληνικό στόμα απέβαλε το γάμα.

Το 1940 πήγε στην Αλβανία να πολεμήσει τους Ιταλογερμανούς. «Μετά είκοσι έτη» δούλεψε μαζί με τους Ιταλούς στη Γερμανία. Σήμερα ήρθαν οι Αλβανοί να δουλέψουν στην Ελλάδα. Τρελά πράγματα. Η Ιστορία γελάει και μαζί της γελάω κι εγώ. Κι επειδή εγώ είμαι ο τελευταίος που πρέπει να γελάει, υποπτεύομαι μήπως και είμαι εκείνο το παρδαλό κατσίκι.

Σουρούνης, Α. (2002). *Κυριακάτικες Ιστορίες*. Αθήνα: Καστανιώτης. 141-143.

Ερωτήσεις που διευκολύνουν την κατανόηση του περιεχομένου

1. Ποιος είναι ο αφηγητής; Ποιανού την ιστορία διηγείται;
2. Τι ρόλο παίζουν οι φράσεις σε εισαγωγικά;
3. Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο (α', β', γ'ενικό;) αφηγείται;
4. Διακρίνεται κάποιο κωμικό στοιχείο ή ειρωνεία στην αφήγηση;
5. «Μετά είκοσι έτη» ποια η λειτουργία των εισαγωγικών;
6. Η εισαγωγή και ο επίλογος τελειώνουν με τον ίδιο τρόπο. Πώς λέγεται αυτό το σχήμα λόγου; Μεταφορά, παρομοίωση, προσωποποίηση, κύκλος;
7. Ποιο νομίζεις ότι είναι το θέμα/ανθρώπινη κατάσταση του κειμένου;
8. Ποια είναι τα «τρελά πράγματα» που αναφέρει ο συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο;
9. Γιατί ο συγγραφέας νομίζει ότι είναι ο τελευταίος που πρέπει να γελάει;

10. Εν τέλει ποια σχέση έχει ο τίτλος με το περιεχόμενο του κειμένου; Ποια σχέση έχει η Ιστορία που γελάει με τον συγγραφέα;
11. Πώς θα χαρακτηρίζατε ορισμένα στοιχεία του κειμένου (τραγελαφικά, κωμικοτραγικά, ευτράπελα, γελοία, φαιδρά);
τραγελαφικός -ή -ό: για κάτι που δεν έχει κάποια λογική εξήγηση ή συνέπεια: *Τραγελαφικό κατασκευάσμα. Τραγελαφική κατάσταση.* (ΛΚΝ)
Συνώνυμα: γελοίος, κωμικοτραγικός, φαιδρός, ευτράπελο (αστεία ή γελοία κατάσταση)
12. Το κείμενο έχει γραφτεί το 2002. Έχει καμιά σχέση με την επικαιρότητα;

Θέμα	[Νομίζω ότι το θέμα του κειμένου είναι η κοινή μοίρα των προσφύγων στις διαφορετικές ιστορικές περιόδους αλλά και οι ανατροπές της ζωής των ανθρώπων στους κύκλους της ιστορίας. Ο αφηγητής σκέφτεται την Ιστορία « <i>σαν μια γυναίκα χωρίς ηλικία, με ανάκατα μαλλιά, να ξεκαρδίζεται στα γέλια</i> »: γελά με τις « <i>τις ανατροπές</i> » στη ζωή των ανθρώπων. Εικόνες των μεταναστών που συγκεντρώνονται στην Ομόνοια μήπως συναντήσουν κάποιον δικό τους, ανασύρουν από τη μνήμη του αντίστοιχες εικόνες από τον σταθμό της Κολονίας όπου το ίδιο έκανε με τους άλλους Έλληνες μετανάστες. Συνειδητοποιεί την κοινή μοίρα των «ξένων» σε έναν άλλο τόπο, τις άδικες κατηγορίες εις βάρος τους, την στυγνή εκμετάλλευση. Θεωρεί την όλη ιστορία των ανατροπών κωμικοτραγική, γελοία, ακατανόητη καθώς θυμάται τον πατέρα του που διωγμένος από τους Τούρκους « <i>πρόσφυγας από την Σμύρνη ήρθε στην Ελλάδα, πολέμησε τους Ιταλογερμανούς στην Αλβανία και αργότερα, μετανάστης στη Γερμανία δούλευε μαζί με Ιταλούς και Τούρκους στο ίδιο εργοστάσιο.</i> » Με ένα αίσθημα πικρίας λόγω της τραγικής ειρωνείας καταλήγει ότι μάλλον ο ίδιος δεν μπορεί να γελά καθώς η προσωπική ιστορία του δείχνει ότι μπορεί να είναι « <i>το παρδαλό κατσίκι</i> »
Ερμηνεία		
Ανταπόκριση		
		Έτσι, με το <i>σχήμα του κύκλου</i> συμβολίζονται του χρόνου τα γυρίσματα που αλλάζουν τη θέση των λαών στη σκακιέρα της ιστορίας και από μια ειρωνεία της τύχης μπορούν να βρεθούν στην ίδια μοίρα πρώην εχθροί, νικητές και ηττημένοι. Η μελέτη της ιστορίας αποδεικνύει αυτή την πραγματικότητα... (229 λέξεις)

Μετά από τη διδασκαλία του διηγήματος μπορούμε

- να διδάξουμε τη διαφορά της πεζογραφίας από την ποίηση με ποιήματα της παραδοσιακής και της νεωτερικής ποίησης με θέμα την ξενιτιά και τη μετανάστευση ώστε να γίνει σαφής η λειτουργία του κειμενικού δείκτη που αναφέρεται στο λογοτεχνικό γένος.
- επίσης, μπορούμε να διδάξουμε συγκριτικά άρθρα, ειδησεογραφικά κείμενα, συνεντεύξεις και λογοτεχνικά κείμενα με το ίδιο θέμα ώστε να γίνει σαφέστερη η διάκριση των εκφραστικών τρόπων που επιλέγουν οι συγγραφείς με κριτήριο τον κειμενικό τύπο και τον επικοινωνιακό σκοπό τους.